

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Николай Иванов Ненов
Регионален исторически музей - Русе

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор' в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Философски факултет, Катедра „История и теория на културата“, Докторска програма „Културология“ (Теория и история на културата. Валидиране на знания и умения в областта на културата), в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата,

Автор: Милена Петкова Колева-Звънчарова,

на тема: „Непознатото наследство: валидиране на знания и умения за опазване и социализиране на документални и книжовни ценности“,

с научен ръководител: проф. д.н. Иван Кабаков

Заплахите за съществуването ни в съвременността – пандемия и икономически кризи, както и въздействия върху идентичността ни, мотивират докторантката Милена Колева-Звънчарова за представяне на формите на културно наследство като важен ресурс, който може да има както своите икономически измерения, така и необходимите значения за социално приобщаване. Настоящият текст представлява научен диалог на авторката с формите на наследство, сред които тя поставя акцент върху книжовното и документалното. В този диалог тя заема множество роли, поради което до нас достигат различни гласове – чуваме изследователката, специалистката в НБКМ, гражданската активистка. Получилага се полифония е в полза на културното наследство и възможностите за неговото опазване и представяне чрез съучастие на публиките, както и на обществото като цяло.

Настоящото изследване поставя фокус върху професионалната подготовка в сферата на формалното образование, обвързано с наследство, в различните степени на обучение в университетите. Чрез анализ на необходимостите в професията докторантката се спира на ключовия момент за „валидирането на знания, умения и компетентности, които се формирани предимно в практиката чрез неформално обучение и самостоятелно учене“. Ще отбележа, че тази позиция изглежда на пръв поглед странна – дотолкова, доколкото университетското образование изглежда недостатъчно за изграждане на професионализъм в сферата на работата с културно наследство, а сякаш всекидневните дейности в културния институт дават повече, изграждат необходимото, допълват недостатъчното. Разбира се темата е важна преди всичко заради повишения обществен интерес към културното

наследство, както и заради регистрираното от години несъответствие между формалното образование и резултатите от него от една страна, а от друга – реалната нужда за професиите, свързани с опазване и социализация на културно наследство. Към тази тема гравитира и проблема за липсата на специалисти за музеи, библиотеки или архиви, подготвени за работа с културното наследство. Поради това позицията на авторката не само не изглежда странна, а дори показва необходимостта си.

Настоящият труд представлява самостоятелно създаден авторски текст, който се опира на постигнатото до момента по темата, като го анализира, творчески доразвива отделни страни и го надгражда. Трудът се състои от увод, четири глави и заключение. В увода докторантката обосновава актуалността и избора на темата, които са в тясна връзка с нейният професионален опит. Представени са документалното и книжовното културно наследство, обособен е предметът на изследването – валидирането на знания, умения и компетентности като част от професионалното развитие. Професионално развитие в областта на културното наследство, обвързано с образованието и обучението е сред темите, които не са особено популярни и разработвани у нас, което прави настоящата работа, не само актуална, но и важна за нашето отношение към наследството.

В Първа глава в правни и нормативни актове е проследено понятието културно наследство, като специален акцент се поставя върху параметрите на документалното и книжовното наследство, а чрез конкретен пример, свързан с документалното културно наследство на отдел „Ориенталски сбирки“, се проследява възможността то да застане в позиция на „непознато наследство“, с което да се обезсмисли постигнатото до момента и да се обезсърчи необходимите следващи действия за неговата адекватна социализация.

Във Втора глава „Основни подходи и дейности в сферата на архивното и книжовното културно наследство“, е представен теоретичен модел на опазването и социализирането на културното наследство, както и конкретните дейности, свързани с тях. Прави се връзка с образователната подготовка, която тези дейности изискват, и се показва фактическата невъзможност на формалното образование и обучение качествено да я подсилят. Докторантката отлично познава последователността от дейностите по подбор, комплектуване, обработване, изготвяне на научно-справочен апарат, своден опис, съхраняване, предоставяне на достъп и възпроизвежда класическия набор от основни функции на библиотеките. Едновременно с това тя подчертава, че за социализацията на културното наследство се изисква „проучване, тълкуване, представяне - което включва, но не се изчерпва с предоставянето на достъп“ (с. 71). Този тясно специализиран елемент от работата с културното наследство – предоставянето на достъп, всъщност ограничава дейността, определена от нормативните документи, и изобщо не я включва в категориите

„творческа“ или „научна“. Познаването на работата в библиотеката дава възможност да се докаже, че тази важна институция създава достатъчно условия за опазване на културното наследство, което е базисно изискване при работата с наследството. Докторантката търси и намира онези координации за социализирането на културното наследство, които отговарят на съвременните очаквания на обществото - културно наследство да служи като ресурс за социално приобщаване и икономически растеж.

Трета глава „Валидиране на знания, умения и компетентности в областта на културното наследство“ представлява важен елемент в разкриването на цялостната картина за работа с наследството, тъй като тя проследява националната правнонормативна уредба, опирайки се на общите места между професионалното обучение и културното наследство. Докторантката очертава се мястото и ролята на валидирането като част от професионалното развитие в институциите на паметта. Тя разкрива липсата на „терминологичен синхрон, както и на йерархична проследимост“ на дейностите във нормативната уредба у нас. Различните законови и подзаконови нормативни актове според нея „не си говорят“, което създава неувереност по отношение на дейностите и задълженията в областта на културното наследство на практикуващите.

Стойностен момент в настоящата глава е представянето на валидирането като възможно решение в областта на културното наследство, което превръща дейностите по опазване и социализиране и подходите към тяхното практическо извършване, в съвкупност от знания, умения и компетентности.

Въпросът, който е формулиран в названието на Четвърта глава - „Ще помогне ли валидирането за опазването, социализацията и управлението на културното наследство“ показва процеса на търсене на практическо решение на проблема за подготовката на кадри, като и в създаването на необходимите предпоставки за изграждане на професионални знания, умения и компетентности за работа с ориенталските сбирки на НБКМ. Докторантката предлага възстановяване на предишни успешни практики, както и вписване на валидирането като част от надграждането на добрите модели в практиката.

Важно заключение от нейните проучвания и наблюдения върху професионалното развитие на специалистите, представлява постигането на ниво на компетентност чрез неформално и самостоятелно учене. Според докторантката това е „основната форма на набавяне на знания и умения от създаването на „Ориенталски сбирки“ до днес“ (с. 184). Положителната страна в ситуацията е наличието на нужното професионално развитие, но сред отрицателните е невъзможността за създаването на системност на процеса, тъй като не е налице институционалната подкрепа чрез формално обучение. Множество и различни са компетенциите, описани в конкретика, които не са регистрирани във всекидневната

дейност – при работата с документ или с ръкописен текст, при работа с българоезичен или чуждоезичен текст. В случая е важно да се подчертае, че според Милена Колева-Звънчарова, валидирането е само част от професионалното развитие и не представлява решение само по себе си. В същото време валидирането се превръща във важен елемент от създаването алгоритъм за професионално развитие, който може да съчетае персоналните нужди и институционалните интереси. За доказване на тезата си докторантката е разработила SWOT анализ, чрез който потвърждава тезата си и отново подчертава нуждата от синергия с образователните институции, за да се осъществи качествено реализиране на дейностите в областта на културното наследство.

Липсата на акредитация на НБКМ като научна институция, подобно на останалите места на паметта, е сред важните моменти, които водят до реално минимизиране на научната и изследователската дейност. Посочва се, че научната дейност не може да бъде планирана и отчитана, поради което не се припознава като легитимна, макар тя да има съществено значение за проучването и споделянето на документите. Това несъответствие е разчетено от докторантката като решаващо за невъзможността културното наследство да бъде социализирано системно.

Заклучението обобщава изводите от анкети и интервюта, посочва препоръки за решения на идентифицираните проблеми в работата с културното наследство. Сред особено важните резултати са развитите от Милена Колева-Звънчарова практически процедури по валидиране, основани на собствена методика, които с пролагането си ще повишат не само качеството на дейностите по опазване и социализиране на културното наследство, но и ще благоприятстват реализацията на кадрите, които ще получат по-добра мотивировка за работа, съобразно интереси и компетенции. По този начин ще се утвърди система за професионално развитие, която става адекватна на институцията и културното наследство, а ползите са за обществото като цяло.

Представеният автореферат отговаря напълно на съдържанието на дисертацията и представя достиженията на авторката адекватно. Основните моменти от текста са в достатъчна степен репрезентативни и обобщаващи, за да се постигне необходимия обзор върху труда. Докторантката има пет публикации по темата, една от които под печат, които в достатъчна степен разкриват както научните интереси на авторката, така и някои от основните ѝ тези. Те са споделени пред специализираната аудитория на издания, насочени към институции на паметта, което дава възможност текстовете на г-жа Колева-Звънчарова да бъдат споделени с широк кръг хора и по този начин техният научен принос да бъде познат.

Дисертационният труд съдържа научни приноси, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилник на Софийския университет. Чрез него докторантката Милена Колева-Звънчарова демонстрира задълбочени теоретични знания, показва качества и умения за самостоятелно провеждане на изследване и създаване на научен текст. Поради това, убедено давам своята положителна оценка за дисертационния труд на тема „Непознатото наследство: валидиране на знания и умения за опазване и социализиране на документални и книжовни ценности“, и предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен 'доктор' на Милена Петкова Колева-Звънчарова, в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, докторска програма „Културология“ (Теория и история на културата. Валидиране на знания и умения в областта на културата).

18.01.2021 г.

Изготвил становището:

(проф. д-р Николай Ненов)